

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Рябченко Олени Петрівни на дисертацію Савчука Романа Михайловича
«Перекладач як учасник адміністративного судочинства:
процесуальний статус компетентність, неупередженість»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право.**

Актуальність теми дисертації. Оновлення процесуального законодавства 2017 р. в Україні стало логічним результатом послідовного втілення європейських та міжнародних стандартів здійснення правосуддя, серед яких особлива увага приділяється доступу до правосуддя та ефективності судового процесу. Реформа процесуального законодавства спрямована не лише на спрощення судових процедур, позбавлення їх від надмірної і невиправданої у сучасних реаліях формалізації, але й дисциплінування усіх учасників процесу. Одним із елементів комплексу зазначених заходів, безсумнівно, є підвищення фаховості «допоміжних» учасників процесу, зокрема, перекладачів.

Можливість залучення перекладача в адміністративному судочинстві, з одного боку – сприяє утвердженню української державності, гарантуючи безумовність використання державної мови під час здійснення правосуддя, а з іншого – забезпечує повноцінний доступ до правосуддя особам, які не володіють державною мовою, або обмежені у можливостях вільного спілкування за станом здоров'я. Партворюючись на єдиний професійний засіб комунікації між особами, що не володіють державною мовою, і судом,

перекладач створює підґрунтя для реалізації усіх основоположних засад судочинства.

Ситуативність залучення перекладачів у процесі відправлення правосуддя, так само, як їх належність до допоміжного складу учасників судочинства, жодним чином не знижує вагомості наукового осмислення їх процесуального статусу, пошуку шляхів забезпечення найбільш раціонального виконання ними своїх процесуальних функцій. Особливого значення ці питання набувають у адміністративному судочинстві, оскільки саме до юрисдикції адміністративних судів належать справи щодо примусового повернення, примусового видворення іноземців або осіб без громадянства за межі території України, а також справ щодо їх затримання, які майже завжди вимагають залучення у справу перекладача.

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, його новаторський характер також підкреслює зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Втілення ідеї справедливого суду, засноване на авторитетності оновленої судової гілки влади, у поєднанні зі зрозумілими, доступними й ефективними судовими процедурами, є одним із пріоритетних напрямків системної правової реформи в Україні. Конкретне наукове завдання щодо дослідження проблематики участі перекладача в адміністративному судочинстві як засобу досягнення ефективності функціонування системи адміністративної юстиції – відповідає Плану наукових досліджень кафедри міжнародного, конституційного та адміністративного права Івано-Франківського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія», що є складовою частиною теми Національного університету «Одеська юридична академія» «Традиції і новації у сучасній українській державності та правовому житті» (державний реєстраційний номер 0101U001195).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналізуючи зміст роботи, можна дійти висновку, що проведене дослідження є самостійним, творчим,

цілісним і надзвичайно актуальним. Дисертація Р.М. Савчука характеризується системним підходом до предмету дослідження. Визначені в роботі завдання дослідження відповідають його загальній меті, яка полягає у характеристика правової природи процесуального статусу перекладача, забезпечення його компетентності та неупередженості як учасника адміністративного судочинства, стану нормативного регулювання та визначення основних напрямів його подальшого удосконалення шляхом внесення відповідних змін і доповнень до чинного законодавства України.

Наукова робота є структурно логічною і системною. В дисертації на основі вивчення світового досвіду забезпечення участі перекладача в судовому процесі, порівняльного аналізу правового регулювання його статусу в різних видах судочинства, з використанням сучасних методів наукового пізнання, визначено роль перекладача як учасника адміністративного процесу, встановлено особливості набуття та реалізації ним відповідного процесуального статусу, визначені напрямки подальшого удосконалення норм КАС України та їх застосування судами й учасниками процесу. Автор детально вивчає зміст засади мови судочинства, вплив участі перекладача на реалізацію інших процесуальних засад адміністративного процесу. В робить зроблено принциповий наголос на засобах оцінки компетентності та неупередженості перекладача та визначено їх вплив на ефективність діяльності даної процесуальної фігури.

Під час дослідження було використано широкий спектр як філософських, загальнонаукових, так і спеціальних методів, що були обрані з урахуванням поставленої мети, визначених задач, об'єкта і предмета дослідження, а саме історико-правового, порівняльно-правового, формально-логічного, структурно-функціонального, догматичного, статистичного методів, методів аналізу, синтезу та інших. Усі ці методи дисертантом застосовано у взаємозв'язку та взаємодії, відповідно до поставленої мети та задач, об'єкта та предмета дослідження.

Джерельну базу дисертації становить 218 наукових праць і нормативно-правових актів. Автор під час дослідження спирався на фундаментальні дослідження з теорії права, конституційного права, цивільного, кримінального, господарського процесів, адміністративного права і процесу. Нормативною основою роботи є Конституція України, Кодекс адміністративного судочинства України, рішення Конституційного Суду України і Верховного Суду України, постанови пленумів Вищого адміністративного суду України. Емпіричну базу дослідження становлять рішення адміністративних судів України різних рівнів; узагальнення судової практики; а також статистичні дані та звіти адміністративних судів.

Наукова новизна і практична значущість одержаних результатів. Новизна дисертації Р.М. Савчука виявляється як у самому підході до досліджуваних проблем, так і у запропонованому способі розв'язання конкретних питань теми.

Характеризуючи наукову новизну дослідження слід зазначити, що дисертація Р.М. Савчука є першим у вітчизняній адміністративно-правовій науці дослідженням, присвяченим науково-теоретичному обґрунтуванню процесуального статусу перекладача в адміністративному судочинстві та умов його набуття і реалізації.

У результаті здійсненого дослідження сформульовано низку положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем, до найбільш значущих із яких належать такі.

Автором з'ясовано зміст засади мови в адміністративному судочинстві яка представлена сукупністю взаємопов'язаних елементів: а) здійснення адміністративного судочинства державною мовою; б) забезпечення учасникам справи та їх представникам права вчиняти усні процесуальні дії рідною мовою або іншою мовою, якою вони володіють; в) забезпечення особам, які не володіють мовою судочинства, можливості користуватися послугами перекладача; г) забезпечення вручення судових документів

учасникам справи у перекладі їх рідною мовою або іншою мовою, якою вони володіють.

Вперше обґрунтовано доцільність визнання компетентності перекладача передумовою набуття ним процесуального статусу, який являє собою сукупність інтелектуальних (знання мови перекладу; володіння спеціальною термінологією залежно від сфери здійснення перекладу) та діяльнісних (вміння оцінювати ситуацію, у тому числі і достатність своїх знань для здійснення перекладу, логічно мислити, аналізувати інформацію) складових.

Удосконалено низку теоретичних і практичних положень щодо процесуального статусу перекладача та гарантій його діяльності, зокрема: впровадженню додаткові елементи статусу – свободи та законні інтереси; визначено спеціальні гарантії діяльності перекладача в адміністративному судочинстві. Крім того, в роботі набули подальшого розвитку підходи щодо співрозмірності відповідальності перекладача, забезпечення оплати його послуг, сертифікації перекладачів та ведення їх інформативних реєстрів.

Наукове, теоретичне і практичне значення висновків, отриманих в результаті роботи над дисертацією, полягає насамперед у можливості їх використання для поглиблення знань щодо структури процесуального статусу учасників адміністративного процесу в контексті оновлення адміністративного судочинства; подальшого удосконалення правового регулювання участі перекладача в адміністративному судочинстві. Окрім того, окремі положення та висновки можуть використовуватися у навчальному процесі при викладанні курсів «Адміністративне процесуальне право» та низки вибіркових дисциплін процесуальної спрямованості.

Оцінка змісту дисертації. Дисертантом висвітлено сучасну конструкцію процесуального статусу перекладача в адміністративному судочинстві та охарактеризовано умови його набуття, гарантії реалізації та наслідки порушень вимог законодавства в ході його здійснення.

Структурно дисертація складається із вступу, трьох розділів, які охоплюють вісім підрозділів, загальних висновків до роботи, списку

використаних джерел і додатків. Структура дисертації повністю відповідає цілям і задачам дослідження, дозволяє послідовно розглянути ключові питання залучення та участі перекладача в адміністративному судочинстві, визначено перспективи розвитку нормативного та організаційного забезпечення діяльності перекладача в процесі, що сприятиме досягненню зростання якості функціонування судової гілки влади в Україні. У дослідженні Р.М. Савчука порушені не розроблені раніше наукові і практичні завдання, розв'язання яких дозволило одержати цікаві результати і виробити ряд корисних пропозицій.

Серед авторських висновків, що заслуговують на першочергову увагу, слід відзначити визначення завдань діяльності перекладача як інструменту реалізації засади мови судочинства та індивідуалізованих інтересів учасників справи у ефективній комунікації з судом.

Автор сформулював цілком логічні висновки щодо впровадження терміну «компетентність» як більш конкретизований та структурований. Окрім знання мови перекладу, компетентність перекладача як учасника адміністративного судочинства розглядається як володіння спеціальною термінологією залежно від сфери здійснення перекладу, а також містить у собі низку додаткових когнітивних навичок: а) вміння оцінювати ситуацію, у тому числі і достатність своїх знань для здійснення перекладу; б) логічно мислити; в) аналізувати інформацію, отриману для перекладу, та визначення її достатності для реалізації покладеного обов'язку.

Проведений порівняльний аналіз структури процесуального статусу перекладача в адміністративному судочинстві дозволив автору виокремити додаткові його елементи, які доповнюють традиційні процесуальні права і обов'язки. Цим Р.М. Савчук підкреслює динаміку адміністративного судочинства і деталізацію завдань перекладача як його учасника. Можна погодитись з думкою автора, що свободи перекладача впливають із його змісту, його процесуальної ролі та мають вираз у можливостях особи поводитися відповідно до своїх волевиявлень, тобто робити все, що не

заборонено законом і не спричиняє невинуватеної шкоди правам і свободі інших людей. Законні інтереси перекладача виражено у його можливостях користуватися конкретним соціальним благом, а також звертатися за захистом до компетентних державних органів з метою задоволення своїх потреб, які не суперечать суспільним інтересам.

Особливу увагу в роботі приділено проблемі визначення компетентності і неупередженості перекладача в адміністративному судочинстві. Автор цілком виправдано критикує використовуваний у законодавстві зворот «вільне володіння мовою» і підкреслює його невідповідність сучасному розумінню професійної діяльності особи.

Заслуговують на увагу підхід автора щодо визнання перекладача суб'єктом зловживання процесуальними правами, особливо в контексті життя додаткових зусиль для подолання цього явища у сфері правосуддя.

Варто відзначити, що автор досить виважено підійшов до питання визначення правової природи та змісту гарантій діяльності перекладача в адміністративному судочинстві, які є засобом реалізації ним своїх повноважень. В роботі доведено, що лише спеціальні гарантії є елементом його процесуального статусу, а саме: інформування перекладача про необхідність явки до суду; інформування перекладача про його права, обов'язки та відповідальність; фіксування судового засідання технічними засобами; оплата виконаної роботи і компенсація витрат, пов'язаних з викликом перекладача до суду.

Значний інтерес становлять пропозиції автора щодо удосконалення нормативного регулювання залучення та участі перекладача в адміністративному судочинстві. Слід відзначити, що запропонована автором редакція відповідних статей КАС України є послідовною та вдалою з точки зору юридичної техніки.

Повнота викладу результатів в опублікованих працях. Результати дисертаційного дослідження Р.М. Савчука висвітлено у 9 наукових публікаціях, 6 з яких опубліковано у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку.

Оцінка ідентичності змісту автореферату і основних положень дисертації. Аналіз дисертаційної роботи й автореферату Р.М. Савчука дає підстави стверджувати, що основні положення автореферату і дисертації є ідентичними. Наведені в авторефераті наукові положення, висновки і рекомендації достатньо повно розкриті й обґрунтовані у тексті дисертацій.

Зауваження і дискусійні положення дисертації. Поряд з позитивними здобутками дисертаційного дослідження Р.М. Савчука, які є важливими для теорії адміністративного процесу, удосконалення нормативного забезпечення участі перекладача в адміністративному судочинстві та практики діяльності адміністративних судів, в рецензованій дисертації мають місце положення, які сприймаються неоднозначно, видаються суперечливими або потребують додаткового обґрунтування.

1. Пропонуючи введення у нормативне поле терміну «компетентність» як умови набуття процесуального статусу перекладачем в адміністративному судочинстві, автору варто було б більш детально охарактеризувати саму діяльність щодо її встановлення: повноваження суду і учасників справи щодо визнання перекладача компетентним, наслідки визнання перекладача некомпетентним, зокрема оцінити можливості оскарження рішення суду щодо відмови особі у наданні статусу перекладача з мотивів некомпетентності. Ці питання набувають додаткової актуальності у зв'язку із визначенням компетентності перекладача через включення у нього додаткових вимог із високим ступенем суб'єктивності оцінки (вміння оцінити ситуацію, логічно мислити, аналізувати ситуацію тощо).

2. Автор розрізняє категорії «неупередженість» і «незацікавленість» перекладача як учасника адміністративного судочинства, крім того, як елемент процесуального статусу додатково виокремлюються і його законні інтереси. У зв'язку з цим, не можна погодитися з висновком, що перекладача можна визнати суб'єктом зловживання процесуальними правами лише у наслідок неналежної реалізації вимоги неупередженості.

3. Досить поверхово розглянуто в роботі питання забезпечення якісного перекладу з рідкісних мов. Автор визнає, що така обставина може

суттєво ускладнити пошук компетентного перекладача і затягнути розгляд і вирішення справи, але, на жаль, не пропонує шляхів вирішення цієї проблеми. Зокрема, під час захисту хотілося б почути точку зору автора щодо можливостей використання «подвійного перекладу»: з рідкісної мови – на поширену, з поширеної – на мову адресату.

4. Уточнення потребує позиція автора щодо природи заміни перекладача у зв'язку з повторним порушенням порядку під час судового засідання або невиконання розпоряджень судді, адже згідно зі ст. 145 КАС України, цей захід не входить до переліку заходів процесуального примусу. Більше того, законодавством встановлено, що застосування до особи заходів процесуального примусу не звільняє її від виконання обов'язків, покладених на неї КАС України.

5. Суттєво ускладнює сприйняття роботи одночасне використання положень КАС України до і після реформування. Автору варто було б обрати уніфікований підхід до вирішення цієї проблеми.

Наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, і не применшують значення отриманих в роботі висновків, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові положення, що відзначаються корисністю для вирішення конкретного наукового завдання, сприяють удосконаленню процесуального інституту перекладача в адміністративному судочинстві.

Робота Р.М. Савчука має інноваційний характер, її положення відрізняються новизною в постановці проблем оновлення процесуального статусу учасників адміністративного процесу через характеристику перекладача, а також виваженим підходом до формування його нормативного забезпечення.

Таким чином, дисертація «Перекладач як учасник адміністративного судочинства: процесуальний статус, компетентність, неупередженість», відповідає вимогам п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»,

затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – Савчук Роман Михайлович на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент –

доктор юридичних наук, професор,

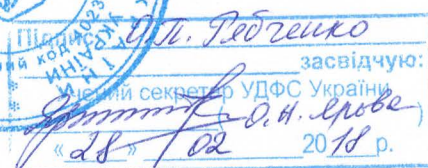
начальник кафедри адміністративного права і

процесу та митної безпеки

Університету Державної фіскальної

служби України

О.П. Рябченко

«28» 02 2018 р.

затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – Савчук Роман Михайлович на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент –
доктор юридичних наук, професор,
начальник кафедри адміністративного права і
процесу та митної безпеки
Університету Державної фіскальної
служби України

О.П. Рябченко

